

Achremczyk, Stanisław

"Słownik biograficzny Warmii, Prus Książęcych i Ziemi Malborskiej od połowy XV do końca XVIII wieku", T. 1, Tadeusz Oracki, Olsztyn 1984 : [recenzja]

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 3-4, 425-430

1985

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

statecznie informującej czytelnika formie. Np. na s. 699 mowa o „działaczach byłego Związku Mazurów z Działdowszczyzny”, którzy latem 1944 r. nawiązali kontakt z PKWN w Lublinie, a 22 października 1944 r. złożyli Bolesławowi Bierutowi memoriał zawierający podstawowe postulaty i propozycje rozwiązań spraw terytorialnych, ustrojowych, ludnościowych, gospodarczych, kulturalnych i wyznaniowych tzw. problemu wschodniopruskiego; wiadomość o tym powtórzono też na s. 731 oraz 772. W trzech tych miejscach wszakże zabrakło jednak nazwisk owych działaczy, choć autor pierwszej wzmianki (E. Wojnowski) ogłosił je przecież w swej książce, a ostatnio poświęcił temu zagadnieniu odrębny artykuł, prezentując postacie owych działaczy³. Zabrakło też wzmianki o pracach badawczych i studyjnych dotyczących Prus Wschodnich, prowadzonych przez tajny Instytut Zachodni, Uniwersytet Ziemi Zachodnich czy Studium Zachodnie Delegatury Rządu (kryptonim „Piaski”) na terenie Warszawy i Krakowa, a także na emigracji w Londynie.

Znacznie lepiej i pełniej scharakteryzowano „Pojezierze” na s. 704 niż w rozdziale o nauce (ss. 782, 783), tu oczywiście swoistego powtórzenia nie sposób było uniknąć. Na s. 683 (w podpisie pod ilustracją) niejasne określenie „zamordowany przez NN”; na s. 686 Rohatyński miał na imię Józef; na s. 693 „Łupaszko” to pseudonim Zygmunta Szendzielarza, b. dowódcy V brygady kawalerii AK; na ss. 693—694 cytata (w cudzysłowie) jednak bez podania źródła skąd został zaczerpnięty; na ss. 704 i 709, gdzie mowa o wydarzeniach marcowych z 1968 i grudniowych z 1970 r., brak choćby najwięźlejszego określenia ich charakteru; na s. 731 otwarcie pierwszej wystawy części zbiorów Muzeum Mazurskiego w Olsztynie odbyło się 25 listopada 1945 r.; na s. 784 niezbyt zreczne sformułowanie dwu nurtów celów statutowych realizowanych w Ośrodku Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego: w ramach „działalności społecznej” oraz „instytucjonalnej” — chodzi tu zapewne o korporeację członków OBN oraz jego pracowników etatowych. W *Bibliografii* uwzględniono wśród 224 tytułów pozycji drukowanych jeden rękopis dysertacji doktorskiej S. Bodniaka (na s. 835).

Otrzymałmy pracę bardzo potrzebną i poświęconą tematyce niezwykle ważnej dla naszej historiografii. Swoją drogą jej kształt obecny, nie wolny od niedostatków, przede wszystkim co do kompletności treści i w pewnych jej partiach ujętych nazbyt szkieletowo, sprawia, że w swej zarysowej postaci książka będzie tylko doraźnie mogła zaspokoić brak pełnej, naukowej syntezy dziejów Warmii i Mazur, której nadal oczekujemy.

Życzyć też należy ambitnemu zespołowi badaczy skupionych w Ośrodku Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie, by postulat ten mógł zostać przez nich spełniony w niedalekiej przyszłości.

Wiesław Bienkowski

Tadeusz Oracki, *Słownik biograficzny Warmii, Prus Książęcych i Ziemi Malborskiej od połowy XV do końca XVIII wieku*, Wydawnictwo „Pojezierze”, t. 1, Olsztyn 1984, XXXV + 169 ss.

W 1963 roku staraniem Instytutu Wydawniczego PAX ukazał się *Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla od połowy XV w. do 1945 roku autor-*

³ E. Wojnowski, *Warmia i Mazury w latach 1945—1947 — Kształtowanie się stosunków politycznych*, Olsztyn 1968; tegoż, *W czterdziestą rocznicę powstania Krajowej Rady Narodowej, Warmia i Mazury*, 1984, nr 4.

stwa Tadeusza Orackiego. Był to wówczas pierwszy regionalny słownik w Polsce. Przedsięwzięcie pionierskie, zważywszy, iż dokonał go jeden autor. Oracki przystępując do pracy nad *Słownikiem* mógł wykorzystywać dorobek autorów niemieckich i polskich parających się biografistyką Warmii i Prus Książęcych, a jest to dorobek niemały. Myśl napisania takiej publikacji nurtowała historyków polskich i niemieckich od dawna. Już biskup warmiński Andrzej Chryzostom Załuski na początku XVIII wieku opublikował materiały biograficzne dotyczące działalności osób związanych z Warmią¹. Po nim zainteresowali się biografistyką Dawid Braun² i Jerzy Krzysztof Pisański³. Naszą wiedzę o życiu i działalności niektórych osób związanych z Warmią i Prusami Książęcymi rozszerzyli badacze niemieccy. Biografistyka niemiecka dotycząca Warmii i Mazur ma duży dorobek naukowy⁴. Już w XVIII wieku w królewickim ośrodku naukowym powstawały artykuły o charakterze biograficzno-słownikowym poświęcone kronikarzom pruskim, a także polskim pastorum. Warto zwrócić uwagę na wydaną wówczas pracę Ludwika Ernsta Borowskiego *Von preussische Biographen und Biographien*. W sto lat później otrzymaliśmy książkę Juliusza N. Weisferta⁵ — pierwszą próbę słownika biograficznego Prus Wschodnich. Niestety autor nie uwzględnił w niej Warmii. Dzięki pracom Johanna Gallandiego posunęły się znacznie badania nad szlachcią pruską⁶. Od 1927 r. poczęto wydawać w Królewcu czasopismo poświęcone genealogii pruskiej „*Altpreussische Geschlechterkunde*”⁷. Do biografistyki warmińskiej spory wkład wnieśli historycy warmińscy niemieckiego pochodzenia: Eugen Brachvogel, Joseph Bender, Anton Eichhorn, Franz Hipler, Georg Lühr i inni. W swych rozprawach opartych na materiałach archiwalnych uwzględnili sprawy polskie i przedstawili je obiektywnie.

Pierwszy naukowy słownik biograficzny Warmii i Mazur ukazał się jednak nie w Braniewie, a w Królewcu. Była to zbiorowa publikacja pod redakcją Christiana Krollmana *Altpreussische Biographie*. W 1941 r. wydano tom pierwszy, a 1943 zaczął się ukazywać tom drugi dokończony dopiero w 1967 r. W 1975 r., jako suplement, ukazał się tom trzeci. Te dwa ostatnie tomy wyszły pod redakcją Kurta Forstreutera i Fritza Gausego. *Altpreussische Biographie* zawiera życiorysy osób związanych z niemiecką kulturą, gospodarką i polityką. Biografie Polaków związanych z Warmią i Prusami przedstawiono tendencyjnie, a niekiedy fałszywie. Wiele osób zasłużonych dla polskiej kultury, a urodzonych lub działających na Warmii i Mazurach pominięto. Autorzy, pisząc dzieło nie uwzględnili dorobku polskiej historiografii, który w dziedzinie biografistyki nie jest wcale mały. Przed 1939 r. ukazały się biograficzne prace przyczynkarskie Karola Górskiego. Bogatszy dorobek miał Al-

1 A. Ch. Załuski, *Epistolarum historico-familiarum...*, t. 1–3, Brunsbergae 1709–1711; t. 4, Vratislaviae 1761.

2 D. Braun, *De scriptorum Poloniae et Prussiae historicorum, politicorum...* — Coloniae 1723.

3 J. K. Pisański, *Historia literaria Prussiae*, cz. 1–4, 1762–1765.

4 T. Oracki, *Z zagadnień biografistyki Warmii i Mazur*, Komunikaty Mazursko-Warmińskie, 1980, nr 3, s. 443 i n.

5 J. N. Weisfert, *Biographisch — Literarisches Lexikon für die Haupt- und Residenzstadt Königsberg und Ostpreussen*, Königsberg 1898, reprint wyd. w RFN w 1975 r.

6 J. Gallandi, *Altpreussisches Adelslexikon. Prussia*, 1926, H. 26–27, 28, 1928, Bd. 31, 1935.

7 Wydawnictwo to wznowiono w 1956 roku w RFN pt. „*Altpreussische Geschlechterkunde. Neue Folge*”. Zaczęto również wydawać do niego dodatek pt. „*Altpreussische Geschlechterkunde Familienarchiv*”.

fons Mańkowski⁸. Po 1945 r. badania polskie nad dziejami Warmii i Mazur zintensyfikowano. Otrzymaliśmy wiele wartościowych publikacji o charakterze biograficznym. Liczne artykuły Alojzego Szorca i Jana Oślika poszerzyły wiedzę o życiu i działalności Stanisława Hozjusza, Andrzeja Chryzostoma Załuskiego, Adama Stanisława Grabowskiego, Ignacego Krasickiego. Otrzymaliśmy wiele nowych i cennych publikacji na temat działalności Mikołaja Kopernika, autorstwa Karola Górskiego, Mariana Biskupa, Jerzego Sikorskiego. Ostatnio staraniem olsztyńskiego wydawnictwa „Pojezierze” ukazały się biografie Ignacego Krasickiego⁹ i Tiedemanna Giesego¹⁰. W przygotowaniu następne. Wiele biografii osób związanych z naszym regionem zamieścił *Polski słownik biograficzny* ukazujący się od 1935 r. Wszystkie te polskie przedsięwzięcia pozostawiały niedosyt, a jednocześnie stanowiły podstawę do rozpoczęcia prac nad regionalnym słownikiem biograficznym. Wreszcie w 1963 r. Tadeusz Oracki wydał swój pierwszy *Słownik biograficzny*. Bez przesady można powiedzieć, iż Oracki przywrócił wielu Warmiakom i Mazurom należne im miejsce w historii. Zamiarem autora było ukazanie „wkładu ludności Warmii, Mazur i Powiśla do kultury i nauki polskiej oraz wieloletniej walki o narodowe wyzwolenie tych ziem”¹¹. Głównym celem *Słownika* było uwypuklenie polskości Warmii i Mazur. Oracki, w porównaniu z *Altpreussische Biographie*, popadał w drugą skrajność, koncentrując się na ukazaniu tylko polskości i osób z Polską związanych. Praca jego, jako pierwszy polski słownik regionalny, stała się przedmiotem licznych dyskusji i krytycznych recenzji. Autor przystępując do pisania zdawał sobie sprawę, iż błędów w biogramach nie uniknie, zwłaszcza że niejednokrotnie bezkrytycznie podchodził do informacji zawartych w starszej literaturze historycznej. Ten krytykowany *Słownik* stał się jednak najbardziej wykorzystywaną książką, i to nie tylko w olsztyńskich bibliotekach.

Oracki z chwilą ukazania się *Słownika* zapowiadał, iż świadom jego niedostatków napisze doskonalszy. Po dwudziestu latach żmudnej pracy do rąk czytelników trafił najpierw w 1983 r., wydany przez PAX, *Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla, XIX i XX wiek*, a w 1984 r., dzięki Ośrodkowi Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego, ukazał się pierwszy tom *Słownika biograficznego Warmii, Prus Książęcych i Ziemi Malborskiej od połowy XV do końca XVIII wieku*. To rozbiecie na trzy tomy nie jest dla dzieła najszcześniejsze. Obecny *Słownik* jest dziełem zupełnie nowym i nieporównywalnym z tym, który ukazał się w 1963 r. I znów należy podkreślić, i to z najwyższym uznaniem, iż jest on dziełem jednego autora, podczas gdy wydane niedawno *Śląski słownik biograficzny* (red. J. Kantyka i W. Zieliński, t. 1—3, Katowice 1977—1981, kontynuacja) i *Wielkopolski słownik biograficzny* (red. A. Gąsiorowski i J. Topolski, Warszawa—Poznań 1981) są pracami dużych zespołów ludzkich.

Oracki w pierwszym tomie recenzowanego *Słownika* zamieścił 369 biogramów. Każdy biogram składa się z hasła, życiorysu i wykazu literatury

8 A. Mańkowski, *Pralaci i kanonicy katedralni chełmińscy od założenia kaptuty do naszych czasów*, Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu, 1926, R. 33, ss. 1—109; 1927, R. 34, ss. 285—424.

9 P. Cazin, *Książę biskup warmiński Ignacy Krasicki 1735—1801*, red. Z. Goliński, Olsztyn 1983.

10 T. Borawska, *Tiedemann Giese 1480—1550*, Olsztyn 1984.

11 T. Oracki, *Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla od połowy XV wieku do 1945 roku*, Warszawa 1963, s. V.

przedmiotu. Zdumiewać może ogrom literatury obcojęzycznej, jak i polskiej oraz materiałów źródłowych. Można wprawdzie zarzucić autorowi niepełne wykorzystanie niektórych wydawnictw źródłowych, jak choćby spisu uczniów kolegium braniewskiego, wydanego przez Georga Lühra¹², na podstawie którego dałoby się ustalić rok urodzenia wielu osób, występujących w *Słowniku*, ale nie jest to zarzut istotny. Zaslugą Orackiego jest sprostowanie wielu błędów zawartych w *Polskim słowniku biograficznym* i *Altpreussische Biographie*. Autor sam też nie ustrzegł się potknięć, które w części pochodzą z literatury historycznej. Nie był przecież w stanie sprawdzić i skorygować wszystkich informacji, musiał zaufać historykom, znawcom szczegółowych problemów.

Autor uwzględnił w swym *Słowniku* głównie przedstawicieli kultury. W przeciwieństwie do pierwszego *Słownika*, w drugim zrezygnował z ostrych kryteriów narodowościowych. Za cel postawił sobie wydobyć z zapomnienia ludzi związanych z kulturą polską i myślą polityczną. Nie pominął wszak Niemców, którzy przyczyniali „do utrzymania języka, kultury polskiej na terenie Warmii, Prus Książęcych i Ziemi Malborskiej bez względu na to czy była to działalność obojętna, nieprzychylna, czy też w pełni odpowiadająca interesom państwa polskiego”. Stąd w *Słowniku* znalazł się filozof z Morağa, Johann Gottfried Herder, znany ze swego szacunku dla Słowian. Jest biogram Szymona Dacha, poety niemieckiego z Królewca, Krzysztofa Kaldenbacha, Ludwika Baczki czy też dwóch biskupów Hohenzollernów, Karola i Józefa. Oprócz Polaków i Niemców, w recenzowanym tomie znalazły się sylwetki przedstawicieli innych narodowości, których los związał z Warmią i Prusami Książęcymi, jak choćby szwedzkiego poety, Wawrzyńca Bojera, czeskich pisarzy związanych z braćmi czeskimi — Jana Czerneho, Macieja Czervenki. Warmia i Mazury były wszak ojczyzną dla ludności szkockiej, holenderskiej, litewskiej oraz żydowskiej.

W *Słowniku* przeważają biografie osób wywodzących się albo działających na Warmii i w Prusach Książęcych. Znacznie mniej jest postaci z dawnego województwa malborskiego, na terenie którego znajdowały się dwa duże miasta Elbląg i Malbork. Brak ten w pewnym stopniu zaspokaja informacja, iż Oracki pracuje i zamierza w przyszłości wydać słownik biograficzny zasłużonych elblązan.

Można spierać się z Orackim o kryterium doboru haseł, wytykać pominięcie wielu i to wybitnych osób. Brak drugiego wielkiego filozofa, Immanuela Kanta, niektórych rektorów uniwersytetu królewieckiego i kolegium braniewskiego. Zabrakło biografii, blisko współpracującego z biskupami warmińskimi, Aleksego Husarzewskiego. Powinni się znaleźć w *Słowniku* kanonicy warmińscy: Kazimierz Michał Dąbrowski, Andrzej Burchert, Stanisław Michał Biegański, Michał Bystram. Zabrakło pieniądzeńskiego burmistrza Andrzeja Dromlera i malborskiego Jana Chrystiana Krokisiusa, stojącego w połowie XVIII w. na czele związku małych miast Prus Królewskich. Z Denhoffów znaleźli się tylko dwaj Gerard i Ernest. Nie ma Dohnów. Obok wojewody malborskiego Piotra Ernesta Kczewskiego powinny znaleźć się biografie dwóch jego synów, Jana Jerzego i Piotra, oraz krewnego, Andrzeja, odgrywających ważną rolę w życiu politycznym województwa malborskiego. Z Czapskich są dwaj, wojewoda malborski Michał i podkomorzy malborski Franciszek, nie

¹² G. Lühi, *Die Schüler des Braunsberger Gymnasiums von 1694 bis 1776. Monumenta Historiae Warmiënsis*, Bd. 12, Braunsberg 1934.

ma kasztelana elbląskiego Jana Chryzostoma. Czytelnik dostrzeże, iż są w *Słowniku* rody mające po kilku reprezentantów. Mamy zatem Bażyńskich, Denhoffów, Działyńskich, Heidensteinów, Hozjusów, Gröbenów, Konarskich, Konopackich, Kanterów, Katenbringków, Kreytzenów. Wszystkie one wywarły istotny wpływ na przebieg wydarzeń rozgrywających się na Warmii i Mazurach.

Może zdumiewać ogromna ilość informacji świadczących o powiązaniu kulturalnym, politycznym i gospodarczym Warmii, Prus Książęcych oraz województwa malborskiego z Rzeczpospolitą. Nic w tym dziwnego. Słownik bowiem chronologicznie obejmuje okres od drugiego pokoju toruńskiego (1466), mocą którego Warmia i województwo malborskie weszły w skład państwa polskiego, a kończy się u schyłku wieku XVIII, kiedy ziemie te dostały się pod panowanie Fryderyka II. Prusy Książęce natomiast w latach 1525—1657, jako lenno, znalazły się również w obrębie wielonarodowościowego państwa polskiego. Zatem mieszkańcy Warmii i Prus Książęcych byli poddanymi królów polskich, służyli im w dyplomacji, walczyli w szeregach wojsk polskich i litewskich, byli nadwornymi sekretarzami i medykami.

W tych 369 biografiach zawarta jest bogata, różnorodna nieraz tragiczna przeszłość Warmii i Mazur. Przebija przez nie dążność do ściślejszego zespolenia naszego regionu z Polską. Symbolem tej dążności są Bażyńscy, Gröbenowie, Kalksteinowie czy też całe grono ówczesnych biskupów i kanoników warmińskich.

W *Słowniku* dominują biografie osób związanych z kulturą. Jest przecież nasz region słynny z uniwersytetu królewieckiego i kolegów jezuitów w Braniewie i Reszlu. Miasta te były ważnymi ośrodkami naukowymi i kulturalnymi, a zarazem centrami kultury polskiej na Warmii i w Prusach Książęcych. Trzeba wiedzieć, iż w niektórych latach XVI w., wydawano w Królewcu więcej polskich książek niż w Krakowie. Z Warmią związali się też miary poeci co Jan Dantyszek, Ignacy Krasicki i na nowo odkrywany Stanisław Hozjusz. Warto podkreślić, iż Oracki dostrzegł w Krasickim nie tylko poetę i pisarza, ale też w odróżnieniu od dotychczasowych biografii, zaakcentował administracyjną i duszpasterską działalność tego biskupa warmińskiego.

Królewiec i Braniewo były ważnymi ośrodkami wydawniczymi. Wystarczy prześledzić, gdzie ukazywały się książki warmińskich i mazurskich literatów i uczonych, aby to bez trudu zauważyć. W pierwszym tylko tomie *Słownika* są sylwetki drukarzy i wydawców. Z drukarnią królewiecką związał się na pewien czas Jan Henryk Hartung, rodem z Erfurtu. Założył on, jedną z największych w Prusach Książęcych, firmę, zajmującą się wydawaniem i sprzedażą polskich książek. W Królewcu drukarnię prowadzili również Daniel Krzysztof i Jan Jakub Kanterowie, skupiając wokół siebie ludzi nauki i literatury. W związku z braniewską drukarnią, która pod zarządem jezuitów prosperowała całkiem nieźle, wystarczy wymienić dwa nazwiska — Jana Drewsa i Marcina Brictiusa. Uznanie należy się Orackiemu, iż dostrzegł mało znanego Marcina Brictiusa.

Warmia i Prusy Książęce słynęły nie tylko z dobrych drukarzy i wydawców. Rozślawiali je też ludzie nauki. Powszechnie znane jest nazwisko wielkiego polskiego astronoma Mikołaja Kopernika. Mniej znany jest pastor z Węgorzewa i przyrodnik zarazem, Andrzej Helwing, który zyskał przydomek „pruskiego Pliniusza”. Szeroki rozgłos przekraczający granice Prus Książęcych przyniosła mu praca *Flora Quasimodogenita sive enumeratio aliquot*

plantarum indigenarum in Prussia... . Opisał w niej 247 nie znanych roślin występujących na Mazurach. W rodzinnym Węgorzewie założył ogród botaniczny i muzeum przyrodnicze. Jeszcze mniej znany od Helwinga jest Jakub Teodor Klein, też przyrodnik. Urodził się w Królewcu, a działał w Gdańsku, gdzie założył w 1718 r. ogród botaniczny. Przyrodnikiem był również Jakub Fryderyk Hoffman z Ostródy, założyciel ogrodu botanicznego w Warszawie, autor projektu budowy łodzi podwodnej.

Na Warmii i w Prusach Książęcych działali dobrzy kartografowie. Z prac kartograficznych słynął już Mikołaj Kopernik. Badania tego polskiego astronoma wykorzystali inni kartografowie. Sięgnął do nich Kasper Hennenberger, przy sporządzaniu pierwszej szczegółowej mapy Prus. Na zlecenie biskupa warmińskiego, Adama Stanisława Grabowskiego, kartograf elbląski, Jan Fryderyk Endersch, w 1755 r. wydał mapę Warmii. Nie wymieniony przez Orackiego proboszcz barczewski, Baldensheim, u schyłku wieku XVI napisał dobry podręcznik sztuki mierniczej.

Oracki w swym *Słowniku* zamieszcza biografie historyków i prawników. Jest Krzysztof Hartknoch, autor *Alt und Neues Preussen oder Preussische Historien*, wydanej w 1684 roku. Reinhold Heidenstein, tytułujący się „Regiomontanus Borussus”, był historiografem czasów króla Stefana Batorego i współautorem projektu korektury ziemskiego i spadkowego prawa pruskiego. Za bardzo dobrego prawnika był uważany przez współczesnych Jan Jerzy Kunigk. On to w 1712 r. wydał własnym sumptem pracę *Jus Culmense correctum, una cum processu juris pro diocesi Varmiensi...*

Nie sposób wymienić wszystkich osób zasłużonych dla Warmii i Mazur, choćby znakomitych złotników, snycerzy, malarzy czy architektów. Nazwisk można przytoczyć tu bardzo wiele, znacznie więcej niż zawarto w *Słowniku*.

Badania Orackiego ujawniły, jak wielu problemów z dziejów Warmii i Prus Książęcych jeszcze nie opracowano. *Słownik* powinien zachęcić do ożywienia i pogłębienia badań nad przeszłością naszego regionu. Z pewnością przyniosą one odkrycie nowych, a dziś jeszcze zapomnianych lub wcale nieznanymi osób. Wciąż czeka na obszerną biografię Marcina Kromer, Stanisław Hozjusz czy Andrzej Helwing. Warto podjąć badania rodów pruskich i warmińskich. Na swego badacza czekają też dzieje szkół uniwersytetu królewieckiego, kolegów braniewskiego i rzeselskiego. Warto pokusić się o scharakteryzowanie mecenatu kulturalnego biskupów warmińskich, na nowo spojrzeć na literaturę Warmii i Prus Książęcych okresu staropolskiego.

Słownik Orackiego przewyższa dotychczasowe przedsięwzięcia tego typu, podejmowane w naszym regionie. Starannością opracowania, liczbą haseł biograficznych, wykorzystaniem literatury, umiarkowaniem ocen działalności poszczególnych ludzi, przewyższył Oracki *Altpreussische Biographie*. Omawiana publikacja jest ważną częścią polskiego dorobku naukowego, służącego lepszemu poznaniu historii Warmii i Prus Książęcych, a także wkładu tych ziem do kultury europejskiej.

Stanisław Achremczyk

Tadeusz Oracki, *Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla XIX i XX wieku (do 1945 roku)*, Pax, Warszawa 1983, 349 ss.

W 1963 r. wydawnictwo „Pax” opublikowało *Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla od połowy XV w. do 1945 roku* (328 ss.). Jego autorem